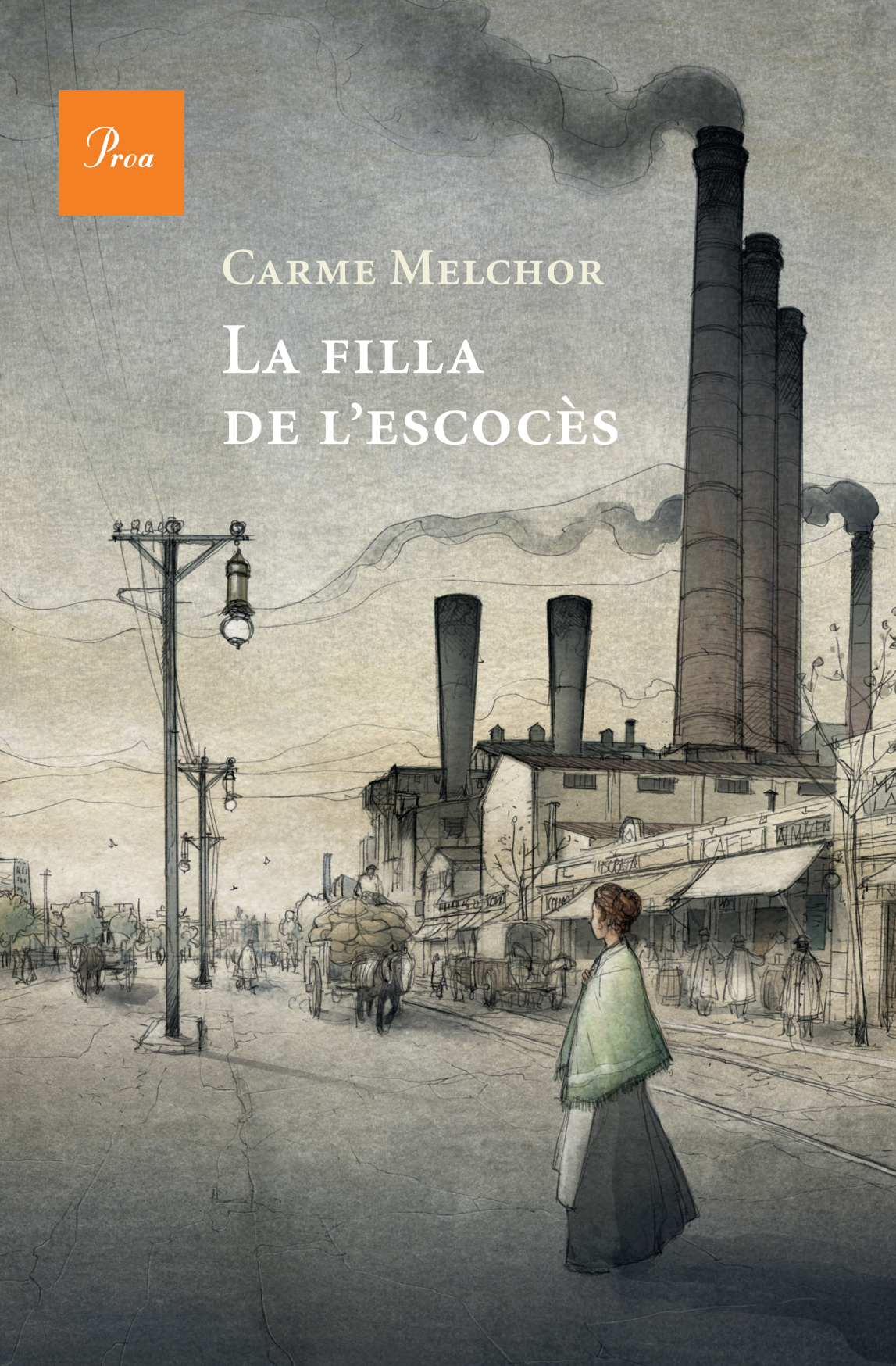

Proa

CARME MELCHOR
LA FILLA
DE L'ESCOCÈS

CARME MELCHOR

LA FILLA DE L'ESCOCÈS

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: juny del 2014

© 2014 Carme Melchor
© imatge de la pàg. 4: Popperfoto/Getty Images

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions SLU, Proa
Pedro i Pons, 9-11
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-509-4
Dipòsit Legal: B. 12.142-2014
Composició: Víctor Igual, SL
Impressió: Romanyà Valls

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDEX

PRIMERA PART

Carbons podrits!	13
Campanades a morts	77
El bram de l'aigua	147
L'últim foxtrot	215

SEGONA PART

Malsons.	297
Febleses i vergonyes	350
La filla de l'escocès.	422
Aigües serenes	485

CARBONS PODRITS!

La foscor resclosida es resisteix a l'albada lenta i poruga. Encara que no ha plogut en tota la nit, els carrers del barri són ben humits, solitaris i plens d'ombres sinistres. Els peus lleugers de la Maureen, coneguda al barri com «la Morín», després de trepitjar la terra tova i enganxosa del seu carrer, ara llisquen per les llambordes del carrer de Vila i Vilà com si les soles de les seves espadenyes fossin de gel i l'empedrat de vidre. Un vidre embrutit, però, i a trams prudent.

Li agrada matinar, a la noia pèl-roja. La seva mare li diu que ho ha heretat del pare estranger que la va engendrar i que mai no ha conegut, que també era pèl-roig i obria els ulls a un quart de set en punt del matí, tingués o no alguna cosa a fer, arribessin a les seves oïdes o no els tocs de les campanes de Santa Madrona. La Maureen, tanmateix, sempre té alguna cosa a fer, i les campanades tampoc no li fan pas falta per posar els peus a terra, tot i que gairebé sempre les sent quan ja és a mig vestir, segons d'on bufi el vent. Aquest matí, s'ha despertat a l'hora en punt que li marca la genètica del seu cervell i ho ha fet un xic angoixada, perquè ahir no va poder acabar de planxar les bruses i saharianes del funcionariat de La Canadencia, i s'hi ha de posar tan bon punt torni de la fleca amb el pa calent i els brioixos per a l'esmorzar dels quatre clients de la fonda familiar que la mare té instal·lada a casa.

La Maureen encara no sap que avui, dimarts 4 de maig de 1915, canviarà la seva vida: que, quan torni a la fonda, es tro-

barà la seva mare morta al llit i que la policia determinarà que ha estat un assassinat sense mòbil aparent, donat que la Maureen dirà que no hi troba res a faltar, a casa, quan regiri el pis a fons a petició de les autoritats; ni tan sols un ral dels diners que la mare tenia desats a la tauleta de nit per a les despeses del dia a dia...

Els traginers que fan cua enfilats als seus carros gairebé li barren el pas quan vol tombar al carrer Nou de la Rambla. Els taulells de marbre que els amos dels bars del carrer de Vila i Vilà enllà han muntat a les finestres dels seus locals, per tal d'oferir als carreters les típiques «barreges» matutines, són plens de gots petits posats en renglera. Més de trenta per mostrador. Encara matinen més que ella, cambriers i arriers; els uns per preparar les ampolles d'aiguardent i moscatell, a parts iguals, els altres per escalfar-se cervells i estómacs abans d'anar cap al moll de Sant Bertran, anomenat pels barcelonins «el moll del carbó», a omplir el carro del combustible fòssil que fa bellugar la ciutat. Val més no perdre de vista el carro. Sense baixar del pescant, agafen un gotet ple fins a vessar d'aquell líquid tèrbol —o més d'un, els més fredelucs—, el buiden d'un glop, llancen les monedes damunt el marbre i continuen el camí cap al moll. De vegades, la Maureen ha de suportar les facècies i les floretes barroeres dels homenots asseguts als carros amb les xurriaques a les mans, però ella passa tranquil·la a tocar de rodes i cavalls, perquè cap cambrer del barri no permetria que ningú s'excedís amb ella. En trepitjar el carrer Nou de la Rambla, torna al terra terrós. La fleca encara és tancada i s'ha d'esperar que l'amo obri. Quinze minuts palplantada davant la botiga i embolicada en un mantó de llana verda que no abrigalla el que hauria d'abrigallar, perquè quan la tieta Encarnació el va teixir a ganxet va fer el punt massa obert. Pica de peus a terra per espolsar-se el fang de les espar-

denyes, que s'han empeltat de la humitat de les llambordes lliscoses. Ningú no recorda haver viscut unes matinades de maig tan fredes i humides.

–Hola, Morín! Sabia que ja series aquí... Vaig un xic endarrerit amb el pa... –diu el flequer tan bon punt aixeca la persiana de ferro que retrona escardalença enmig del silenci del carrer on bona part del veïnat encara dorm.

–Que li passa alguna cosa, senyor Desideri?

–Per què ho dius?

–Perquè camina encongít.

–A mitja feina m'he quedat clavat, mentre entrava una palada de barres de pa al forn... Després de tants anys de doblegar el llom, tinc l'esquena feta mistos.

–Potser hauria de pensar a retirar-se...

–Això aviat és dit!

–Au, vinga, no em dirà que vostè i la seva dona no tenen una bona bossa amagada sota el matalàs. A què ve, doncs, treballar tant? És que es pensen que es podran endur els rals a l'altre món?

–Minyona mal educada, potser la teva mare no va encertar el col·legi on et va dur perquè t'ensenyessin a respectar la gent gran... –diu el flequer, tot prement el morro.

La Maureen riu a cor què vols. Han entrat dins la fleca i la noia es treu una bossa que duu plegada a la butxaca grossa de les faldilles fosques que li arriben fins als turmells i una altra de més petita que porta penjada de la cintureta del davantal.

–En aquesta petita els brioixos, oi? –diu el flequer, amb les celles arrufades.

–Sí... –s'ha d'empassar ella el riure–, però avui només posi-me'n quatre, que ahir ens va marxar el matalasser gironí i només ens queden quatre dispesers. De pa, m'enduré un

rodó de dos quilos, un *moreno* de quilo i quatre barres de molla flonja.

Quan el gènere ja és carregat a les bosses, la noia es disposa a sortir de l'establiment amb el més encisador dels seus somriures i les paraules acostumades:

–Apunti-ho a la mare, senyor Desideri!

Aquest matí, però, el senyor forner no està de filis. Aixeca la part mòbil del taulell i surt tan de pressa com el rosari gar-ratibat de l'esquena li ho permet, plantant-se davant la boni-ca fadrina pèl-roja de cara pigada.

–Mira, nena, digue-li a la teva mare que hauria d'anar rebaixant la *llosteta*. Que a ella el pa, de moment, li està sor-tint de franc, però jo haig de pagar la farina trinco-trinco. No sé si m'explico.

–Oh, s'explica d'allò més bé, senyor Desideri. No es pre-ocupi, que tal com vostè m'ho ha dit li ho diré jo a la mare.

–Bé que deu haver pagat la dispesa, el matalasser de Giro-na, oi?

–Em sembla que sí...

–Doncs... a correspondre, que és l'últim dia que t'empor-tes el pa a crèdit. Queda dit, doncs.

La llum de l'alba ja ha perdut la timidesa i el barri obrer no sembla tan tètric com fa vint minuts, tot i que, a mesura que puja la temperatura, també puja la sentor que surt de racons i escletxes. Ara aquí, ara allà, les finestres s'obren com boques fosques que badallen en les façanes per tal d'airejar l'interior dels habitatges i les grosses claus de ferro comencen a grinyolar dins dels panys de portes i portalons. La noia dei-xa el carrer Nou, desfà el camí per Vila i Vilà, esquivant àgil les bonyigues que hi han deixat els cavalls, i tomba carrer del Roser amunt. Les dues bosses amb el pa i els brioixos van ben amagades sota el mantó de llana: no fos cas que passés un

pobre desgraciat afamat, sense esperança d'aconseguir una engruna de pa per al dia que comença, i se li tirés a sobre. No fa falta provocar aquells que tenen menys... ni tampoc els qui no tenen res, que són els més perillosos, a banda dels anarquistes. Només girar, ja veu el carro i el cavall del carboner aturat davant del portal de casa seva. El senyor Telèsfor està descarregant els cabassos d'antracita, d'hulla, els lligats de teies i un sarró d'encenalls. És una mica sord i la Maureen se li acostava a cau d'orella per parlar-hi.

—Bon dia, senyor Telèsfor! Ja ve del moll del carbó, tan aviat?

—No. A la carboneria tinc gènere per a tota la setmana. Jo només vaig al moll del carbó un cop cada set dies, els dijous, a esperar els vaixells del País de Gal·les.

—Beeé! —crida la fadrina—, pujo davant i vaig obrint camiii!

El carboner fa que sí amb el cap i obre la boca per somriure, i les dents, grossíssimes, ressalten al mig del rostre ennegrit pel polsim del carbó, molt més blanques que no són, per efecte del contrast. Ja li'n manquen dues a baix i una a dalt, tot i que se les neteja dia sí dia no amb perborat, més del que els arrencaqueixals recomanen. Carrega el sarró d'encenalls en una mà i un cabàs fins dalt de carbó sobre un muscle protegit amb un tros de cobrellit embuatat.

I encara fa broma, la Maureen, quan després d'obrir la portalada puja la tirallonga de graons desgastats de dos en dos.

—Au, vinga, senyor Telèsfor, no esbufegui com un bou, que només és un pis.

Però, arribant al principal i en no sentir l'acostumada flaire de cafè i malta escolant-se escales avall, la fadrina té un mal pressentiment. Deixa de somriure i obre la porta del pis amb la clau; s'estranya del silenci absolut, de les llànties de la paret

del passadís que la mare apaga tan bon punt es lleva i que ara fumegen tremoloses perquè s'estan quedant sense oli.

–Mare?

Ningú al llarg passadís. Ningú a la cuina. Les taules del menjador despallades, sense estovalles, encara per parar.

–Mare?

El carboner va fent camí en el sentit contrari a la noia, cap al petit espai fosc, al darrere d'una cortina on la senyora Mariona guarda el carbó i la llenya. Després de tants anys, ja coneix l'amagatall. Ell abasteix la fonda des d'abans de néixer la Maureen...

–Mare!?

Un cop a la sala menjador, la Maureen recula. Al passadís encepega amb un dispeser que surt de la comuna cordant-se els pantalons de vellut ratllat, duu els elàstics penjant i la son encara enganxada a les seves parpelles inflades.

–Que ha vist la mare?

–No. Jo m'acabo de llevar...

La noia se'n va cap al dormitori gran amb el pas apressat i el cor encongít, i obre la porta de bat a bat, sense tustar la fusta com li està manat... Tot esclata de cop. El mal pressentiment es fa realitat i distorsiona per sempre més el record que la Maureen guardarà d'aquella cambra que tot d'una apareix davant els seus ulls amb un decorat sobtat i terrorífic: la seva marona està estesa damunt el llit de cara al sostre amb els ulls en blanc, a mig vestir, amb faldilles però sense brusa, els sostenidors i el cosset repuntat intactes, amb una mitja espessa de color gris posada i l'altra entortolligada al voltant del coll; el rostre estimat desencaixat, els llavis dolços moradencs, els raigs de llum tèbia que s'escolen per les esclatxes dels porticons del balcó jugant amb les espurnes de pols que puguen i baixen ingràvides per damunt del seu cap...

Els crits esgarrifosos alerten els dispesers, dos dels quals salten del llit –un en pijama i l’altre amb samarreta i calçotets llargs apelfats– i arrenquen a córrer sense sabatilles. El carboner, amb quatre gambades, és el primer d’abocar-se dins del dormitori, seguit del dispeser que havia sortit de la comuna i ja esperava assegut a la seva taula el desdijuni. Per la porta del pis, que era oberta, entra la Feliça, la dona que cuina i ajuda en les tasques de neteja. I, en menys d’un minut, el decorat queda muntat del tot, com a la pel·lícula de terror que tant d’èxit està tenint al cinematògraf Belio-Graf del passeig de Gràcia i que tant fa cridar els espectadors; un decorat, però, aquest, de colors vius, molt més real, amb unes comparses autèntiques i sense la música de piano de fons: la Maureen, a un metre del llit, agenollada a terra amb les parpelles premudes per no veure-hi i les mans tapant-se la boca per no plorar; el carboner, darrere, masegant la boina de feltre que s’ha tret d’una manotada; els dispesers, encarcerats com un pal d’escombra al costat de la porta, sense gosar dir mot; i la Feliça, que acaba d’arribar i s’ha fet lloc a cops de colze, estirant-se els cabells rinxolats. Com si un director artístic hagués distribuït d’antuvi posicions i positures. Les cinc persones representant un quadre escènic sense necessitat d’esforçar-se a fingir res, l’expressió aterrida dels rostres, els ulls que se’n van cap allà on no voldrien anar, per no veure allò que estan veient...

Deu segons. Potser mig minut. El temps aturat en cors i cervells. L’horror sense raó que impedeix pronunciar paraula.

–Hi ha cap pell de coniiiiiiiill!?

Com una fuetada, entra pels porticons entreoberts del balcó la cantarella cridanera del comprador ambulat que cada dimarts es passeja pel barri comprant pells de conill. A

la Maureen, en sentir-lo, li vénen al cap les pells dels conills que la seva mare emmagatzema per tal de treure uns calerons afegits. I obre els ulls i allibera la seva boca, i la imatge tètrica de la mare morta li colpeja el cervell com un cop de puny donat a traïció i per fi li surten de dins l'estómac els sanglots esquerdats, i el seu plor escruixidor fa que els ulls dels testimonis d'aquella tragèdia, sense excepció, s'omplin de llàgrimes solidàries.

–Ai! Pobra senyora Mariona! –exclama, ara, la Felixa, sense treure's les mans del cap i sense gosar bellugar-se de la rajola que trepitja i on ha quedat aturada.

–Carbons podrits! –exclama el carboner, que també ha recuperat la parla i encara no se'n sap avenir.

Però ningú no es belluga, encara, perquè ningú no sap què ha de fer i a tots els impressiona la dona morta amb els ulls en blanc i els llavis moradencs més que no voldrien... És la basarda, la basarda irracional davant la mort que se'ls ha ficat dins els cervells i que no els deixa prendre decisions.

Fins que la noia fa un esforç, s'aixeca i es vol abraonar damunt del cos, que suposa fred i encarcerat, però li és ben igual, perquè és el cos de la seva mare i no seria una bona filla si li tingués por..., i llavors el dispeser que vesteix pijama li ho impedeix, fa una gambada endavant i l'agafa per un muscle.

–Morín, maca..., no toqui res abans no vingui la policia.

Ell sap de què parla. Dels qui són allà, és el que té més autoritat: treballa de passant de notaria a Tarragona i està acostumat a assistir a l'aixecament d'actes de tot tipus.

–Només volia... volia tancar-li els ulls...

–No pot ser, maca... Val més que no toquem res.

Llavors, tothom menys la Maureen –que no ha oposat resistència al consell i ha tornat a clavar els genolls a terra–,

reacciona i hi diu la seva, mentre es passen les mans per ulls i galtes.

–Jo puc avisar la policia –diu el carboner.

–Faci servir l'aparell telefònic que hi ha al fons del passadís! Allà, passat el menjador! –diu la Feliça prou fort perquè l'home l'entengui, recuperant la dona el control del seu cos, que, arran de la visió terrible, s'havia quedat immòbil.

–Digueu-me on guarden els llençols. Cobrirem la pobra senyora Mariona fins que arribin les autoritats, sense tocar res, és clar. Potser unes estovalles també anirien bé... –diu el que vesteix pantalons de vellut ratllat, que quan ha anat a la comuna ha vist per la finestreta els llençols de recanvi estesos en l'eixida interior.

–Jo em vesteixo... i... i digueu-me què puc fer –diu el dispenser dels calçotets llargs apelfats, encara desorientat per aquell despertar bruscat i per la imatge tètrica.

El carboner, que ja es disposava a sortir del dormitori, es torna a girar i dubta.

–Perdoneu... daixò... com funciona aquest aparell? No m'avergonyeixo de dir-vos que no sóc pas home de modernitats, jo.

Ai, el telèfon!, pensa la Maureen... Amb quina il·lusió se'l va fer instal·lar la mare, només fa dos mesos, després d'omplir un munt de paperassa i d'esperar gairebé dos anys. El primer aparell de l'edifici i el cinquè de tot el carrer, «per atreure els estrangers moderns amb la bossa plena que cada cop més sovintegen per Barcelona», deia ella... *estrangers moderns...* I és en aquest moment, el precís moment en què els presents es posen en moviment i que a ella li vénen al cap les paraules de la mare, que la noia pèl-roja atura el plor, tomba el cap i compta mentalment les persones que són allà.

—I el senyor John Smith? —fa la pregunta que deixa tot-hom sorprès.

Allà només hi ha tres dispesers. El venedor d'olis i sabons, que ja anava vestit quan ella i el carboner han arribat a la fonda, el passant de notaria, que encara duu pijama, i el firaire de guinyol, que va en samarreta i calçotets llargs apelfats. Ahir n'eren cinc, els homes allotjats, però en marxar el matalasser gironí n'haurien de quedar quatre... i ella només en compta tres. I és ben estrany que el que falta hagi matinat tant i hagi sortit al carrer sense prendre el desdejuni. En els vuit dies que fa que s'allotja a la fonda, mai no ho ha fet, donat que la manutenció va inclosa en el preu... I el senyor John Smith?, es repeteix ella mentalment, i la pregunta li provoca una punxada profunda a les temples.

L'endemà, quan la policia haurà acabat els interrogatoris, quan la Maureen haurà regirat el pis i dirà que no hi troba a faltar res i quan el cap de la investigació enllestirà les seves càbales, s'arribarà a la conclusió que l'*estranter*, el desaparegut senyor John Smith, és el principal sospitós, sense que a ningú se li acudeixi quin podria ser el mòbil que ha motivat un crim tan absurd i esgarrifós.

Però avui, dimarts dia quatre, *mister* Smith tan sols és un dispeser misteriós, potser un barrut que se n'ha anat sense acomiadar-se i, el que és més gros, sense satisfer la factura d'una setmana i un dia de dispesa i sense tornar les claus, ni la del portal, ni la del pis, ni la de l'habitació... Tanmateix, els dubtes i les incògnites començaran a burxar el cervell de la Maureen, trasbalsada, amb un clau al cor. Perquè després d'anar a l'habitació de l'estranger ha comprovat que, si bé ha buidat l'armari i la calaixera i ha recollit totes les seves pertinences, la valisa de cuir, plena, encara és al costat del llit, tancada amb un petit cadenat. I començarà a escorcollar la me-

mòria, tant com pugui, per tal de recordar algun gest, alguna paraula, algun encreuament d'ulls fora de l'habitual, entre la mare i l'estranger...

Entre una cosa i una altra, al Telèsfor li ha passat mig matí d'una bufada. Ja són les onze i encara ha de repartir la resta de les comandes del dia. Amb totes dues mans, es cala la boina fins a les celles i es disposa a marxar amb el carro cap al Paral·lel. Darrere seu, hi queda la senyora Encarnació, a la porta de casa seva, els ulls vidriosos i la boca oberta. Ell ha passat un tràngol tan gros que per res del món tornaria a passar per res semblant. Ell ha nascut per tragar carbó i no pas per fer d'intermediari i encara menys de diplomàtic. Però la cosa s'ha embolicat de mala manera i s'hi ha vist implicat. Qui li negaria un favor a una noieta de divuit anys que acaba de perdre la mare en unes circumstàncies tan dramàtiques? Un cop interrogat una estona llarga per un agent de policia cepat, d'ulls blaus i somriure infantil, just quan anava a sortir de la fonda, la Maureen li ha demanat si podia arribar-se a La Canadenca per avisar el secretari de l'amo, o l'ajudanta del secretari, si aquest fos absent, que fins demà no tindran les bruses llargues i les saharianes de recanvi planxades. Després d'haver fet servir aquell petit artefacte anomenat «telèfon» i de sentir l'operadora que li parlava alt i clar com si la tingués ficada dins l'orella, ha constatat que l'enginy no és pas tan complicat com ell s'imaginava (ben al contrari, ha sentit un gran plaer en fer-lo servir perquè les veus li han arribat clares i netes, com abans de patir la *lesió*). De manera que ell li ha dit a la fadrina desconsolada que valia més que demanessin a l'operadora que els connectés amb les oficines de la companyia del senyor Fred Pearson... Però la Maureen ha fet que no

i que no amb el cap. El telèfon serveix per a altres coses, com ara trucar a la policia o demanar un metge o fer una trucada a llarga distància, si no hi ha més remei. Però, per segons què i perquè no hi hagi malentesos, s'estima més els missatges de boca a orella.

–Més de boca a orella que a través d'aquest aparell? –ha insistit ell, que li havia trobat el gust al giny.

–Dispensi, senyor Telèsfor, però no me'n fio i no voldria perdre la feina... Cal mirar la cara de la persona amb qui es parla i veure com reacciona, no li sembla? I això el telèfon no ens ho permet. Preferiria que hi anés en persona. Em sap greu, perquè vostè deu tenir molta feina a fer, però...

–No digui res més, senyoreta Morín. Si vostè vol que hi vagi, jo hi aniré. Si és aquí mateix, a dues passes! Sap què li dic? Que hi arribaré abans jo caminant que no pas esperant que aquesta operadora amb veu d'espigueta m'hi connecti... A més a més, haig de descarregar dues cabasses ben bé al davant, a l'altra banda del Paral·lel.

Fins aquí tot bé. A ell no li costava gaire fer l'encàrrec, ja que per força havia de passar per davant de La Canadenca. Però llavors la Maureen ha ajuntat les dues mans com si anés a resar i amb els ulls inflats i enrogits li ha cridat a tocar de l'orella esquerra, que és la bona, més fort que no calia:

–Doncs, si no li és molèstia, senyor Telèsfor, com que el veig tan ben disposat, li agrairia moltíssim que també s'arribés a ca la tieta Encarnació!

Sí, ell la coneix, la senyora Encarnació, la germana de la pobra senyora Mariona, casada amb aquell tipus alt que té cara d'ocell i que va perdre una mà treballant a la fusteria i que sempre és per la fonda quan ell puja el carbó i la llenya.

–Sí, ja sé qui és, la seva tieta, la germana de la seva mare, que arregla caps i cabells i que és casada amb aquell home tan

alt que va perdre una mà a la fusteria on treballava. També els el porto jo, el carbó... Viuen aquí a prop, al final del carrer de Vila i Vilà, en aquella caseta baixa on diu «Estils i Pentinats Sió». Oi que vaig bé, senyoreta Morín?

–Sí, va bé, la planta baixa que té unes cortinetes de blonda blanca darrere els vidres... Li diu a la meva tieta que vingui tan aviat com pugui, que jo no em puc moure d'aquí fins que arribi el jutge forense. Procuri... procuri dir-li el que ha passat... sense sotracs, no sé si m'explico... No li ho aboqui tot de cop, no sigui que li agafi un cobriment de cor, a la pobra tieta, i em quedi sense família... –i a la noia pèl-roja li han tornat els sanglots esquerdatats que fan venir llàgrimes als ulls de tot aquell que hi és a la vora.

I l'home del rostre ensutjat, de mans i ungles emmascarades que ja mai no es podran fer netes del tot, no ha pogut dir que no, i ha intentat explicar-ho tan bé com ha sabut a la dona que renta i pentina caps, sense brusquedat, tot i que no ha estat fàcil... A mesura que s'anava acostant a l'habitatge d'una sola planta, demanava a la seva mare morta, que és a qui sempre demana les coses, que la tieta de la senyoreta Maureen no es trobés a casa, però aquest cop la mare no l'ha pogut complaure perquè ell li ha demanat un impossible, donat que la senyora Encarnació treballa al mateix lloc on viu i mai no surt en hores de feina... Així que ha tustat als vidres de la perruqueria amb el puny feble desitjant que ningú no respongués i ha sentit la veu que feia «ja vaaa!», s'ha tret la boina i ha començat a preparar quatre paraules que no espantessin la dona, i quan s'ha obert la porta ha saludat a l'estil catòlic català i ha improvisat com ha pogut:

–A Maria! Amb el seu permís... M'envia la seva neboda, la senyoreta Morín... A la fonda... a la fonda, ha passat una cosa molt i molt grossa, però que encara no sabem, ningú no ho

sap, i la seva germana, o sigui la senyora Mariona, que és l'única que podria explicar-nos què carbons ha passat a la fonda... ja no ens ho podrà explicar... vull dir... que no ens ho explicarà mai, mai de mai..., no sé si m'entén, senyora Encarnació, perquè, de moment, per la seva aparença, és morta.

—Qui és morta!?

—La seva germana.

Li ha semblat que la senyora Encarnació, a més de bona treballadora, és una femella molt forta, perquè tot i que ha posat els ulls en blanc i per un moment ha semblat que anava a caure rodona a terra sense sentits, s'ha refet en un tres i no res i, aguantant-se el plor, s'ha repenjat contra la paret del petit rebedor i s'ha posat les mans a l'alçada del cor, i quan ell li ha dit que la senyoreta Maureen l'esperava com més aviat millor, que s'hi afanyés, ha fet que sí bellugant el cap sense deixar de guaitar-lo amb els ulls ben rodons com si ell fos el culpable de tot el que li deia que havia passat a la fonda de la seva germana. Llavors ell, incapaç d'aguantar un segon més aquella mirada acusadora i trastornada, amb un nus a l'estómac, ha girat cua, s'ha tornat a calar la boina i se n'ha anat tirant de les regnes del seu cavall Castanyoles. I ella s'ha quedat allà, les mans al cor, els ulls a punt de sortir de les conques i la boca oberta...

El Castanyoles arrossega el carro del carbó amb el cap cot i el posat resignat, el llom enfonsat i dues nafres a cada una de les potes del darrere, per culpa d'una infecció vírica que no se sap de què li ve i que fa temps que pateix. L'home de rostre ensutjat, de mans i ungles emmascarades que ja mai no es faran netes del tot, camina al davant i tira de les regnes, amb el pensament clavat en l'esgarrifós crim del carrer del Roser. Mai no s'hauria imaginat que seria testimoni d'un fet d'aquesta mena. Quina tragèdia! Pobra senyora Mariona! Perquè, tot

i que Barcelona és una mena de bomba immensa plena d'espoletes a punt de reactivar-se i d'esclatar, i que tal com estan les coses a cap barceloní no se li esborrona la pell si encepega amb un mort al mig del carrer, una cosa són els anarquistes i els seus enfrontaments amb la policia i l'exèrcit, o les «neteges» entre sindicats i empresaris portades a terme per pistolers, i una altra cosa ben diferent l'escanyament d'una dona jove i honrada al seu llit... Quan ho expliqui a la Ramona no s'ho creurà pas. La seva dona es pensa que aquestes coses només passen a l'*estranger* –que és la resta del món, tot el que es troba més enllà de les fronteres de Barcelona–, i que la ciutat és un espai prou confortable en què un obrer que treballi de sol a sol pot viure tranquil, sempre que no es fiqui allà on no s'ha de ficar. I quan ell li diu que per què té, doncs, el malnom de la Rosa de Foc, que els barcelonins se l'han guanyat a pols arran dels fets sagnants de la Setmana Tràgica, ella li respon que quina bajanada, que Barcelona no és pas una rosa de foc sinó una rosa de llum que sura en una bassa d'oli i que només troba violència aquell que la busca, que *allò* va ser una qüestió política entre els brètols anarquistes i el govern... I quan ell hi insisteix i li pregunta per la seva sordesa, sense que se'l pugui acusar de violent ni anarquista, ella arronsa les espatlles i li diu que vés a saber, que potser no hauria d'haver estat allà en aquell moment... No li pot recriminar a la seva dona que sigui analfabeta, perquè ell també ho és, però sí que li retreu que sigui tan ignorant pel que fa a l'actualitat social de la seva ciutat, als esdeveniments del país, a les lluites obreres, a la supervivència dels pobres, a la fam dels indigents...

Com que no li agrada discutir, potser per la seva audició disminuïda, en Telèsfor mai no diu a la dona allò que pensa i que creu que és de raó: ella parla com parla de la Setmana Tràgica, perquè no ha tingut fills mascles, ni germans reser-

vistes, i no s'hagut d'enfrontar al fet que fossin cridats per anar a lluitar a la guerra del Marroc. Si hagués estat així, els fills o els germans que mai no han tingut de ben segur que haurien anat a morir a l'*estranger*, perquè d'on haurien sortit els sis mil rals per cap que demanaven per poder-se deslliurar del reclutament?... En Telèsfor mai no ha estat home de sortir a cridar al carrer, ni de barricades ni tampoc de cremar esglésies i convents o profanar tombes, però si hagués tingut fills o algun familiar *reservista* prou que ho hauria fet; primer, hauria cridat com el que més contra els privilegis de la burgesia que deslliuraven els seus fills i d'altres familiars del reclutament a canvi de calés trinco-trinco que els pobres no tenien, i després, contra el fill de mala mare del cap del govern, en Maura, i tot el seu seguici de dropos liberals que, després dels esdeveniments que van sacsejar la ciutat, només per demostrar qui tenia més collons, havien dut –sense proves!– homes innocents davant l'escamot d'afusellament... I això que en Maura és mallorquí i, per tant, se suposa que hauria d'haver combregat amb el sentiment català... En Telèsfor mai no parla de política, perquè, de vegades, per culpa del seu sentit disminuït, no arriba a entendre allò que diu el seu interlocutor, però pensa, i quan pensa sempre es duu una mà a l'orella dreta, que és la que es va quedar inútil per sempre, i reflexiona. No hi ha pensament sense reflexió, encara que hom sigui analfabet... És cert, com diu la Ramona, que ell no hauria d'haver estat pels voltants de l'església de la Santa Patrona de la ciutat en el moment àlgid del primer dia de la revolta de la Setmana Tràgica –per a molts catalans, la Setmana Gloriosa–, però acabava de descarregar deu cabasses de carbó d'antracita a l'edifici de Correus i, atret per la disbauxa de torxes, cants encesos contra el govern i crits anarquistes que venien del carrer Ample, abans de continuar repartint les quatre ca-

basses que li quedaven al carro, va voler arribar-s'hi i ficar-hi el nas. Tampoc mai no ha culpats el jove policia que, des de dalt del seu cavall, li va deixar anar aquells cops plans de sabre al costat dret del cap que el van deixar estabornit a terra, al costat del Castanyoles. Una: aquell noi havia rebut ordres i es pensava que ell o bé portava el carro per afegir-lo a la barricada o volia descarregar el carbó i els encenalls per cremar l'església de la Mare de Déu de la Mercè. Dues: si hagués volgut fer-li mal de debò, hauria fet servir el sabre a cop de tallant, i ara ja faria gairebé sis anys que criaria malves al cementiri de Montjuïc... És ben cert, tanmateix, que la inexperiència d'aquell policia barbamec li va canviar la vida. Si un neix sord no sap pas què és sentir-hi i no ho troba a faltar, però si un té el sentit de l'audició tan desenvolupat com ell el tenia i de sobte te'l prenen... un es torna susceptible, insegur, malpensat, acomplexat, introvertit, esquerp i *malasombra*, entre moltes altres coses, totes dolentes, cap ni una de bona. Així que vet aquí un home pacífic que no volia saber res de política ni de rebel·lions a qui li havia tocat el rebre, i que potser no hauria pres tan mal si hagués estat un anarquista violent armat amb una força ben esmolada...

I l'Antonio Maura afegint llenya al foc. Mal aconsellat pel seu grup de govern en general i per La Cierva en particular. Aïllant Catalunya de la resta d'Espanya, demanant responsabilitats i buscant caps de turc com un desesperat per salvar la poltrona, en comptes d'assumir que des del Govern no s'havien fet les coses com calia i que no tenen per què sortir-ne sempre perjudicades les classes més humils. Per això, quan el cap del govern va haver de plegar a cuita-corrents per ordre d'Alfons XIII, ell es va agafar mig dia de festa i ho va celebrar amb uns banys de mar als Banys Orientals –que, a més de protegir el cos contra urticàries, microbis i epidèmies, hom

diu que allarguen la vida. No és que hagi estat mai monàrquic, però sí, ho va celebrar, quan el rei, *el Cametes*, davant les crítiques ferotges d'arreu del país i de tot l'estranger per l'afusellament a Montjuïc de Francesc Ferrer i Guàrdia i d'altres quatre pobres desgraciats més, va brandar el bastó de manar que sovint tenia oblidat en un racó i va donar un cop damunt la taula, i va destituir en Maura dels co... dels *carbons*, per tal d'apaivagar els ànims exaltats dels catalans i l'enrenou suscitat a mig món. Ha de reconèixer, però, que el canvi de poder no garanteix pas que les coses millorin, i la prova es troba en el fet que, després de sis anys, Barcelona encara fa xup-xup, quan no és per un all és per una ceba, i si Catalunya no s'espavilés per ella mateixa... per no haver-hi, potser no hi hauria ni rosegons per a tothom, que els d'*allà* només fan que munyir-la com si fos l'única mamella d'una vaca gandula...

El cervell li bull. Quan comença a rumiar, no para. És un exercici que procura fer cada dia; és una manera d'escurçar els camins per la ciutat tot tirant el carro, i serveix perquè el cap no perdi el seny... Des de fa uns mesos, pensa a afiliar-se a un partit polític, com ara la Lliga Regionalista, perquè els lliberals que van substituir l'Antonio Maura tampoc no li fan el pes, i els lerrouxistes esvalotats i cridaners encara menys, tot i que enguany són majoria al consistori. S'haurà d'*allistar* d'amagat de la Ramona, això ho té clar, que no vol que es fiqui en política i que tampoc no entendria que es fes d'un partit fundat per la burgesia. Potser no li falta raó...

–Ei! Foret! –crida prou fort un home perquè el carboner el senti, abandoni els seus pensaments, deixi d'estirar les regnes i es tombi encuriosit. De seguida, reconeix la figura esprimatxada, el nas aixafat i la barbeta bífida.

–Carbons apagats! Si ets en Corrons...